

Universiteit Utrecht

Masterthesis

De relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedgedrag van
moeders: de verklarende rol van opvoedstress

Collegejaar 2022 – 2023

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Clinical Child Family and Education Studies

Supervisor 1: Rogier Verhoef

Supervisor 2: Lisa Krijnen

Student: Anouck Janssen, 2188953

Datum: 6 juni 2023

Aantal woorden: 4433

Abstract

Aim: This study aimed to investigate the correlation between self-regulation skills from toddlers (36 months old) and mothers' parenting behavior. Further, the effect of parenting stress to explain this correlation was examined. **Methods:** 244 mother-child dyads were recruited from multiple midwifery practices as a part of the YOUth cohort study. Both moms and toddlers took part in four parent-child interaction tasks, in which parenting behavior was measured through supportive presence and structure and limit setting. Mothers also filled out online questionnaires about their child's self-regulation skills and the amount of parenting stress they experienced as mothers. **Results** showed that the relationship between the self-regulation skills of toddlers and supportive presence was fully mediated by parenting stress. A significant negative correlation ($p < .001$) between toddler self-regulation skills and the amount of parenting stress mothers experienced. No significant correlation was found between toddler self-regulation skills and structure and limit setting. Parenting stress does not seem to explain the relationship between toddler self-regulation skills and structure and limit setting. **Conclusion:** Findings from this study can be valuable insights to stimulate interventions to reduce parenting stress and improve adequate parenting behavior. Reducing parenting stress might be achieved through knowledge improvement, learning coping skills and through parents' social networks, offering them more support during parenting.

Samenvatting

Het doel van het huidige onderzoek was om het verband tussen zelfregulatievaardigheden van peuters (36 maanden oud) en het opvoedgedrag van moeders te onderzoeken. Daarnaast werd gekeken of dit verband verklaard kon worden door opvoedstress. De steekproef bestond uit 244 moeder-kind paren die geworven zijn via verloskundigenpraktijken als onderdeel van de YOUth cohortstudie. De moeders en peuters namen deel aan vier ouder-kind interactietaken waarmee het opvoedgedrag van deze moeders gemeten werd voor enerzijds emotionele ondersteuning en anderzijds structuur bieden en grenzen stellen. Daarnaast vulden de moeders online vragenlijsten in over de zelfregulatievaardigheden van hun kind en de mate van opvoedstress die zij ervaarden. De resultaten toonden aan dat de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en emotionele ondersteuning volledig verklaard werd door opvoedstress. Er werd een significant negatief verband gevonden tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en de mate van opvoedstress die ouders ervaarden. Er werd echter geen significante samenhang gevonden tussen de zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen stellen. Ook bleek opvoedstress bleek de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen stellen niet te verklaren. De bevindingen van het huidige onderzoek bieden waardevolle inzichten voor interventies gericht op het verminderen van opvoedstress en het bevorderen van adequaat opvoedgedrag. Dit kan onder andere bereikt worden door het vergroten van de kennis, vaardigheden en het sociaal netwerk van ouders, zodat zij meer ondersteuning ervaren bij de opvoeding.

Inleiding

De peutertijd is een belangrijke en vormende periode binnen de ontwikkeling van kinderen (Shulman, 2016; Landry et al., 2010). Deze ontwikkelingen komen onder andere voort uit de snelle rijping van de hersenen in de peutertijd (Cuevas & Bell, 2013). Peuters ontwikkelen zich op alle gebieden. Zo leren peuters lopen, klimmen en rennen (Verhoeven et al., 2019) en nemen hun taalvaardigheden in een hoog tempo toe (McCune, 2010). Ook ontstaat er bij peuters steeds meer besef van autonomie (Brownell & Kop, 2010; Erikson, 1950). Peuters worden door deze ontwikkelingen steeds zelfstandiger en bewuster in het ontdekken van hun steeds grotere omgeving. Ook experimenteren zij met ongehoorzaam gedrag en ontwikkelen zij hun eigen voorkeuren (Verhoeven et al., 2019; Erikson, 1950).

In het kader van bovenstaande ontwikkelingen stelt het psychosociale ontwikkelingsmodel van Erikson (1950) dat er twee opvoedingstaken centraal staan gedurende de peutertijd. De eerste opvoedingstaak betreft emotionele ondersteuning. Dit verwijst naar de emotionele kenmerken van ouders ten opzichte van het kind, zoals warmte, acceptatie en betrokkenheid (Boudreault-Bouchard et al., 2013). Volgens Bowlby (1969) is het belangrijk dat ouders emotionele ondersteuning bieden zodat peuters een warme en veilige basis hebben van waaruit zij ondersteund door hun ouders de steeds groter wordende wereld om hen heen ontdekken (Marvin et al., 2002). Hierdoor leren peuters dat de wereld een veilige plek is en groeit hun gevoel van zelfstandigheid en geloof in eigen kunnen wat hen helpt bij het verwerven van nieuwe vaardigheden (Bowlby, 1988; Erikson, 1950; Sroufe, 2005). Naast emotionele ondersteuning is ook het bieden van structuur en stellen van grenzen een belangrijke opvoedingstaak in de peutertijd. Hiermee wordt de consistentie en voorspelbaarheid bedoeld van ouders, waarbij het kind een vast en voorspelbaar dagritme aangeboden krijgt en duidelijke en consistente regels gesteld worden (Verhoeven et al., 2010). Dit zorgt er enerzijds voor dat de wereld om peuters heen voorspelbaar wordt en zij anderzijds de gevolgen van hun gedrag leren kennen (Stack et al., 2010). Hierdoor leren peuters onderscheid te maken tussen gewenst en ongewenst gedrag en zodoende speelt het bieden van structuur en grenzen een belangrijke rol bij de socialisering van peuters (Verhoeven et al., 2019; Grolnick & Pomerantz, 2009; Lorber, 2012).

Het bieden van emotionele ondersteuning, structuur bieden en grenzen stellen kan moeilijker worden wanneer kinderen gebrekkige zelfregulatievaardigheden hebben (Goodman et al., 2011; Richter & Reck, 2013). Zelfregulatie verwijst naar het vermogen en de cognitieve processen om emoties, reacties en gedrag te reguleren bij interne en externe prikkels (Bridgett et al., 2015; Karreman et al., 2006). Volgens het procesmodel van Belsky

(1984) beïnvloeden kindkenmerken het opvoedgedrag van ouders. Peuters die moeite hebben met zelfregulatie zijn snel gefrustreerd en hebben driftbuien. Ouders kunnen hierdoor sneller overstuur raken en minder geduldig zijn, waardoor zij minder ondersteunend zijn ten aanzien van hun kind (Gabler et al., 2018). Zo zullen ouders van peuters die vaak driftbuien hebben bijvoorbeeld sneller gefrustreerd raken. Ouders zullen hierdoor mogelijk afwijzend en minder ondersteunend reageren op hun kind in plaats van begripvol en kalmerend te reageren. Daarnaast kunnen gebrekkige zelfregulatievaardigheden van peuters het moeilijker maken voor ouders om structuur te bieden en grenzen te stellen. Peuters met gebrekkige zelfregulatievaardigheden zullen vaker niet luisteren naar hun ouders en uitdagend of ongehoorzaam gedrag vertonen (Verhoeven et al., 2019). Dit maakt het voor ouders moeilijker om consequent en consistent grenzen te stellen en structuur te bieden. Bij peuters die vaak weigeren naar bed te gaan of op te ruimen zullen ouders zich machteloos, gefrustreerd en overweldigd voelen. Door deze gevoelens zullen ouders mogelijk eerder toegeven aan de wil van het kind om zo conflicten te vermijden. Zodoende lijkt het aannemelijk dat gebrekkige zelfregulatievaardigheden bij peuters het bieden van enerzijds emotionele ondersteuning en anderzijds structuur bieden en grenzen stellen door ouders compliceren.

Empirisch onderzoek wijst erop dat gebrekkige zelfregulatievaardigheden bij peuters het opvoedgedrag van ouders kan compliceren. Zo laten verschillende onderzoeken zien dat ouders van kinderen met gebrekkige zelfregulatievaardigheden minder responsief en emotioneel ondersteunend opvoedgedrag laten zien (Hofstee et al., 2022; Fung & Chung, 2019; Gabler et al., 2018; Verhoeven et al., 2010). Voorts laat verder onderzoek zien dat er een positieve samenhang bestaat tussen zelfregulatievaardigheden en structuur bieden en grenzen stellen. Zo blijkt dat ouders van peuters met gebrekkige zelfregulatievaardigheden minder strikt zijn in hun disciplineren (Tiberio et al., 2017) en minder structuur bieden (Verhoeven et al., 2010). Daarnaast blijkt dat ouders van kinderen die problemen in hun zelfregulatie laten zien vaker toegeeflijk opvoedgedrag vertonen dan ouders van kinderen zonder problemen in zelfregulatie (Hutchison et al., 2016). Tevens blijkt uit onderzoek dat kinderen met emotieregulatie problemen vaker ouders hebben die minder strikt zijn in het stellen van grenzen (Paulussen-Hoogeboom, 2008).

Volgens het procesmodel van Belsky (1984) zou de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedgedrag mogelijk verklaard kunnen worden door opvoedstress. Met opvoedstress wordt stress bedoeld die voortkomt uit de opvoedingsopgaven die ouders moeten trotseren bij het opvoeden van hun kind (Anthony et

al., 2005). Het lijkt aannemelijk dat ouders van peuters met gebrekkige zelfregulatievaardigheden vaker opvoedstress ervaren (Efstratopoulou et al., 2022; Williford et al., 2006). Zo zullen deze ouders vaker geïrriteerd, gefrustreerd en overstuur raken wat een negatieve invloed kan hebben op hun opvoedgedrag (Anthony et al., 2005; Briggs-Gowan et al., 2001, Belsky, 1984). Ten eerste wijst uit dat opvoedstress ten koste kan gaan van de mate van emotionele ondersteuning die ouders bieden aan hun kind (Smith & Stephens, 2018; de Maat et al., 2021; Gabler et al., 2018; Olson et al., 2005). Wanneer ouders een hoge mate aan opvoedstress ervaren hebben ze bijvoorbeeld vaak minder energie ten aanzien van de opvoeding, waardoor ze zich meer terugtrekken en minder emotionele ondersteuning bieden (Puff & Renk, 2014). Daarnaast blijkt dat door opvoedstress ouders minder responsief en sensitief reageren op het gedrag van hun kind en minder in staat zijn de emotionele behoeften van hun kind te herkennen (Gabler et al., 2018; Bayer et al., 2006). Ten tweede wordt een hoge mate van opvoedstress gerelateerd aan minder ouderlijke structuur en meer inconsistente grenzen (de Maat et al., 2021; Rochelle & Cheng, 2016; Shea & Coyne, 2011). Opvoedstress kan ertoe leiden dat ouders minder geduld en energie hebben om consequent grenzen te stellen en deze consistent te handhaven. Hierdoor geven ouders sneller toe aan het ongewenste gedrag en zijn ze minder consistent in het hanteren van grenzen (Tang et al., 2019; Mackler et al., 2015; Morgan et al., 2002). Dit kan resulteren in onduidelijke en wisselende regels.

Tot op heden is er nog geen onderzoek gedaan naar de verklarende rol van opvoedstress in de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en emotionele ondersteuning en structuur bieden en grenzen stellen. Wel werd er al veel bewijs gevonden dat de kans op inadequaat opvoedgedrag enerzijds vergroot wordt door gebrekkige zelfregulatievaardigheden (Goodman et al., 2011; Richter & Reck, 2013) en anderzijds door opvoedstress (Potharst et al., 2018; Neece & Baker, 2008). Het doel van het huidige onderzoek is daarom in kaart brengen of er een verband is tussen zelfregulatievaardigheden van peuters (36 maanden oud) en opvoedgedrag van moeders. Hierbij zal worden onderzocht of deze verbanden verklaard kunnen worden door de mate van opvoedstress. Op grond van bovenstaande literatuur wordt verwacht dat gebrekkige zelfregulatievaardigheden van peuters gepaard gaan met minder emotionele ondersteuning enerzijds en minder structuur bieden en grenzen stellen anderzijds. Daarbij wordt verwacht dat deze samenhang tussen zelfregulatievaardigheden en opvoedgedrag mogelijk wordt verklaard door de mate van opvoedstress. De inzichten uit het huidige onderzoek kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van onderbouwde ouderinterventies, waarin ouders hun opvoedgedrag ontwikkelen en zij

beter leren omgaan met gebrekkige zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedingsstress. Negatieve opvoedpatronen kunnen namelijk het beste doorbroken worden in de vroege kinderjaren (Verhoeven et al., 2017; Castel et al., 2016). Hoe vroeger er namelijk interventies ingezet worden, hoe meer kans op een beter verloop van de ontwikkeling en een positieve invloed op het opvoedgedrag (Cooke et al., 2019).

Methode

Participanten

De steekproef bestaat uit 244 moeder-kind paren ($N = 244$). Deze data komt voort uit de kwantitatieve dataset van de YOUth cohortstudie (Onland-Moret et al., 2020). Dit is een grootschalige prospectieve geaccelereerd longitudinale cohortstudie welke kinderen volgt van 20 tot 24 weken zwangerschap tot 16 jaar oud. In de huidige studie worden de data afgeleid van het derde meetmoment (T3= kind 36 maanden oud) binnen het cohort YOUth Baby en Kind. Meer gedetailleerde informatie over de onderzoeksopzet van de YOUth cohortstudie is te vinden in Onland-Moret et al. (2020). Participanten zijn geworven via 32 tweedelijns verloskundigenpraktijken en vijf eerstelijns verloskundigenpraktijken in de provincie Utrecht en enkele gebieden aan de grenzen van deze provincie. Verloskundigen overhandigden in deze praktijken flyers aan zwangere vrouwen bij het eerste consult (Onland-Moret et al., 2020).

Binnen de huidige studie is vanwege de beschikbare data ervoor gekozen enkel te kijken naar moeders. Overwegend waren moeders namelijk de primaire opvoeders die de vragenlijsten invulden over het kind en met het kind naar de video-interactie onderzoeksmomenten kwamen. De gemiddelde leeftijd van de kinderen in de huidige steekproef is 35 maanden ($SD = 7.9$). De steekproef bestaat 53.3% uit meisjes. De gemiddelde leeftijd van de moeders is 35 jaar ($SD = 3.6$). De kinderen komen overwegend uit middenklasse gezinnen en de moeders van kinderen zijn overwegend hoog opgeleid. Overige kenmerken en demografische gegevens van de deelnemers zijn weergegeven in tabel 1. Alle kinderen en de ouders binnen de gestelde leeftijdscategorie mogen meedoen aan het onderzoek. Echter, kinderen mogen niet deelnemen wanneer zij op mentaal of fysiek gebied niet in staat zijn om deel te nemen aan de onderzoeken. Bijvoorbeeld door een ontwikkelingsachterstand of afwijkingen de visuele- of auditieve verwerking. Daarnaast is een voorwaarde dat ouders de Nederlandse taal voldoende beheersen. YOUth is verder goedgekeurd door de Medische Ethische Commissie van het Universitair Medisch Centrum Utrecht. Bij ieder meetmoment was sprake van *informed consent* vanuit de moeders, waarbij zij duidelijk geïnstrueerd werden over de onderzoeksopzet (Onland-Moret et al., 2020).

Tabel 1.*Steekproef karakteristieken*

	Wave 3
Gemiddelde leeftijd moeders (in jaren)	35.48 (SD = 3.60)
Gemiddelde leeftijd kind (in maanden)	35.31 (SD = 7.90)
Gender kind (%jongens)	47.2%
Biologische moeder	97.2%
Etniciteit	
Nederlands	89.9%
Marrokaans/ Turks	0.0%
Surinaams/ Antilliaans	0.0%
Aziatisch	2.8%
Europees (niet Nederlands)	2.8%
Niet Europees	1.1%
Partner status	
Ik heb een partner met wie ik samenwoon	78.7%
Ik heb een partner met wie ik niet samenwoon	0.7%
Ik heb geen partner	2.2%
Educatie	
Basisschool	0.6%
Middelbare school	3.9%
MBO	11.8%
HBO	33.7%
Universiteit	47.2%
Inkomen (per maand)	
Minder dan €1250	1.1%
€1250-€2000	3.4%
€2000-3000	3.4%
€3000-4000	23.0%
Meer dan €4000	62.9%
Onbekend	4.0%

Procedure

Moeder en kind werden uitgenodigd in het onderzoekslaboratorium van YOUth bij de Universiteit Utrecht. Hier namen zij deel aan vier ouder-kind interactietaken, waarvan videofragmenten gemaakt werden. Deze werden gebruikt om het opvoedgedrag te meten. Daarnaast werden er ook online vragenlijsten ingevuld door de moeders, waarmee de zelfregulatievaardigheden van peuters en de opvoedstress in kaart gebracht werd. De data werd verzameld door een team van getrainde onderzoekers en onderzoeksassistenten. (Onland-Moret et al., 2020).

Meetinstrumenten

Ouder-kind interactietaken

De ouder-kind interactietaken bestonden uit verschillende subtaken, zoals vrij spel en opruimen. Voor details over deze subtaken wordt verwezen naar tabel 2 in bijlage 1. Met behulp van de videofragmenten van de observaties van de ouder-kind interactietaken werd het opvoedgedrag gecodeerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van de subschalen ondersteunende aanwezigheid en structuur en grenzen stellen. Hierbij is gebruik gemaakt van de 7-puntenschaal van Erickson (Erickson et al., 1985). Hogere scores betekenden dat moeders competentere waren in het specifieke opvoedgedrag.

Emotionele ondersteuning

Emotionele ondersteuning omvat de waardering, warmte en steun die door ouders gegeven wordt aan hun kind. Emotionele ondersteuning werd gemeten met behulp van de subschaal emotionele ondersteuning, gecodeerd vanuit de videofragmenten van de ouder-kindinteractietaken. Moeders die hoog scoorden op deze schaal erkennen de prestaties van hun kind, motiveren hun kind met positieve emotionele waardering en stellen hun kind gerust wanneer het worstelt met de taak. Moeders die laag scoren op deze schaal geven geen ondersteunende signalen, blijven passief of zijn niet betrokken bij de het kind. Daarbij zijn deze moeders mogelijk meer gefocust op de taakuitvoering dan de emotionele behoeften van het kind.

Structuur en grenzen stellen

Structuur bieden en het stellen van grenzen omvat het vermogen van ouders om op een adequate manier structuur te bieden, te plannen en verwachtingen van gedrag van kinderen te benoemen. Structuur en grenzen stellen werd gemeten met behulp van de subschaal structuur en grenzen stellen welke ook gecodeerd werd vanuit de videofragmenten van de ouder-kind interactietaken. Moeders die hoog scoorden lieten zien dat zij in staat waren taken te structureren en zij adequaat taken en grenzen konden opleggen aan hun kind.

Daarbij deden deze moeders ook meer pogingen om grenzen te stellen voordat het gedrag van hun kind ondragelijk wordt. Moeders die lager scoorden lieten zien dat zij geen, ineffectief of inconsistent structuur en grenzen boden.

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid ten aanzien van het coderen te waarborgen zijn twee stappen genomen. Als eerste werd een van de onderzoekers van het YOUth cohort in het coderingssysteem getraind door een expert, totdat beiden een betrouwbare score behaalden (intraclass correlatiecoëfficiënt; ICC > 0,73). Vervolgens trainde deze onderzoeker hierna elf onderzoeksassistenten, totdat zij ook een betrouwbare score behaalden. In deze procedure kregen de onderzoeksassistenten wekelijkse coderings-trainingssessies inclusief huiswerkopdrachten aan de hand van videofragmenten. De volgende bijeenkomst werden deze videofragmenten tot in detail besproken en werd het coderen van een reeks nieuwe video's opnieuw geoefend en besproken. Dit proces werd meerdere keren herhaald totdat de codering van de onderzoeksassistenten niet meer dan een punt verschil op de 7-punts Erickson-schalen overeenkwam met de codering van de onderzoeker. Vervolgens werd de interbeoordelaarovereenstemming van de codeerders onderzocht op basis van tien videofragmenten. Tijdens dit proces zijn twee onderzoeksassistenten met ICC's onder de .60 verwijderd. Hierna varieerde de overeenstemming tussen onderzoeksassistenten van goed tot uitstekend, met een ICC .79 voor emotionele ondersteuning en ICC .81 voor structuur en grenzen stellen (Fleiss, 1986).

Zelfregulatievaardigheden kind

De zelfregulatievaardigheden van kinderen werden gemeten aan de hand de Nederlandse versies van de vragenlijsten *Early Childhood Behavior Questionnaire - Short Form* (ECBQ-SF; Putnam et al., 2006) en *Children's Behavior Questionnaire - Short Form* (CBQ-SF, Putman & Rothbart, 2006). De ECBQ-SF werd beoordeeld bij de meting voor kinderen onder de drie jaar oud (54.5%) en de CBQ-SF bij kinderen ouder of gelijk aan drie jaar oud (45.5%). De psychometrische kwaliteiten van zowel de ECBQ-SF als ook de CBQ-SF zijn ondersteund en de longitudinale stabiliteit is aangetoond (Putnam et al., 2006).

Bij de ECBQ-SF werden de subschalen Aandacht focussen ($N = 6$ items), Aandacht verschuiven ($N = 8$ items), Knuffeligheid ($N = 6$ items), Remmende controle ($N = 6$ items) en Lage intensiteit plezier ($N = 6$ items) gebruikt. Moeders beoordeelden deze 32 items op een zevenpunts Likertschaal van 1 (nooit) tot 7 (altijd). Een voorbeelditem is: "Bij het buitenspelen, hoe vaak keek uw kind onmiddellijk wanneer u iets aanwees?" (Putman et al., 2006).

Bij de CBQ-SF werden de subschalen Aandacht focussen ($N = 6$ items), Remmende controle ($N = 6$ items), Perceptuele gevoeligheid ($N = 6$ items) en Lage intensiteit plezier ($N = 8$ items) gebruikt. Moeders beoordeelden deze 26 items op een 7-punts Likertschaal van 1 (zeer onwaar van mijn kind) tot 7 (zeer waar van mijn kind). Een voorbeelditem is: "Kan gemakkelijk stoppen met iets wanneer er 'nee' wordt gezegd" (Putnam & Rothbart, 2006). Hierna werden de zelfregulatiescores van kinderen als het gemiddelde over items op de ECBQ ($\alpha = .85$) of CBQ ($\alpha = .85$) genomen, zodat hogere scores duiden op betere zelfregulatiecapaciteiten.

Opvoedstress

Opvoedstress omvat de moeilijkheden en stress die ouders ervaren als gevolg van de eisen die het ouderschap stelt. De mate van opvoedstress is gemeten met de Nederlandse versie van de *Parenting Stress Index*, ofwel Nijmeegse Ouderlijke Stress Index (NOSI; de Brock et al., 1992). Moeders beoordeelden 9 items op een 6-punts Likertschaal van helemaal niet mee eens (1) tot helemaal eens (6). Een voorbeelditem is: "Mijn kind opvoeden is moeilijker dan ik verwacht had". De subschaal opvoedstress is betrouwbaar, Cronbach's alpha voor de items is namelijk .91. Moeders die hoog scoorden op deze schaal ervaren een hogere mate van opvoedstress en hebben het idee dat er meer van hen gevraagd wordt dan zij aankunnen binnen de opvoeding en dat zij verwacht hadden van de opvoeding. Moeders die lager scoorden ervaren een lagere mate van opvoedstress. Hun verwachtingen van het ouderschap komen meer overeen met de werkelijkheid. Eerder onderzoek ondersteunt de psychometrische kwaliteiten van de NOSI. De begripsvaliditeit en criteriumvaliditeit zijn beoordeeld als goed (COTAN, 1996).

Analyseplan

Om te onderzoeken of opvoedstress een mediërende rol speelt in de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en de emotionele ondersteuning van ouders werden twee onafhankelijke mediatieanalyses uitgevoerd volgens de PROCESS-methode van Preacher en Hayes uitgevoerd (Preacher & Hayes, 2008). De onafhankelijke variabele was de zelfregulatievaardigheden van peuters, de mediator was opvoedingsstress en de afhankelijke variabele was de eerste keer emotionele ondersteuning en de tweede keer structuur bieden en grenzen stellen. Met de onafhankelijke mediatieanalyses werd tweemaal onderzocht of de samenhang tussen een onafhankelijke variabele X en een afhankelijke variabele Y, door een mediator M werd verklaard.

Missende data

Op verschillende variabelen was er sprake van missende data. Gezien binnen de PROCESS-methode iedere respondent met missende data verwijderd zou worden is ervoor gekozen om de missende data te imputeren. Voordat de analyses uitgevoerd werden is onderzocht of de data *missing completely at random* (MCAR) was (Little, 1998). De data bleek MCAR, waardoor de missende data (23.9% voor emotionele ondersteuning, 23.9% voor structuur en grenzen stellen en 15.4% voor opvoedstress) werd ingevuld met het gemiddelde. De overige missende data (14.1% voor zelfregulatievaardigheden) werd ingevuld met de mediaan vanwege extremere scores en een hogere mate van spreiding. Het imputeren door middel van het gemiddelde en de mediaan werd gezien als voldoende betrouwbaar (Musil et al., 2002; Parent, 2013).

Resultaten

Assumpties

Voor de uitvoering van de hoofdanalyses werd gecontroleerd of er voldaan was aan de assumpties voor multiple regressie, namelijk: lineariteit, homoscedasticiteit, normaliteit en er mag geen sprake zijn van uitschieters. De assumpties zijn voor elk pad afzonderlijk getoetst. Aan alle assumpties werd voldaan met uitzondering van de normaliteit. Daarom werden de hoofdanalyses uitgevoerd middels een bootstrapping procedure met *Bias-Corrected accelerated* (BCa) 95% betrouwbaarheidsintervallen gebaseerd op 5000 *resamples*.

Beschrijvende statistieken

De beschrijvende statistieken en Pearson correlaties zijn weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1.

Beschrijvende Statistieken en Pearson Correlaties voor Zelfregulatievaardigheden, Emotionele ondersteuning, Structuur bieden en grenzen stellen, Opvoedstress

Variabelen	<i>M</i>	<i>SD</i>	Minimum	Maximum	1	2	3	4
1. Zelfregulatievaardigheden	5.19	0.56	3.46	6.77	-	-	-	-
								.22**
2. Emotionele ondersteuning	5.09	0.91	3.00	7.00	-	-	.45**	-.15*
3. Structuur bieden en grenzen stellen	4.85	1.10	1.00	7.00	-	.45**	-	-
4. Opvoedstress	1.82	0.77	1.00	5.00	-	-.15*	-	-
								.22**

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

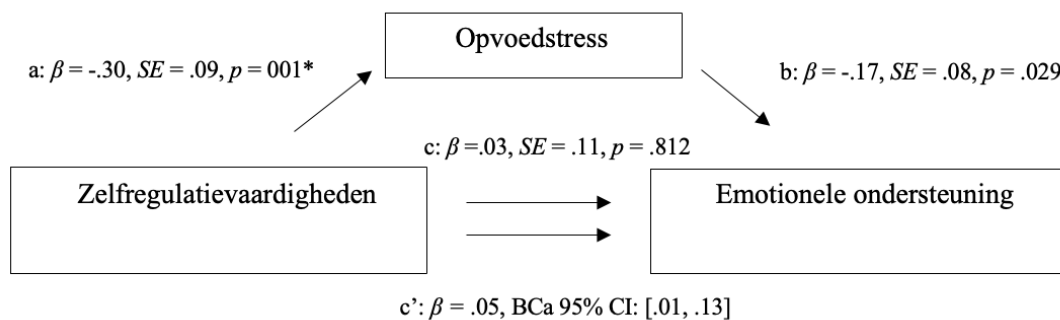
Hoofdanalyses

Zelfregulatievaardigheden en emotionele ondersteuning: de mediatie van opvoedstress

Zoals verwacht bleek er een negatieve samenhang tussen de zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedstress (pad a; $\beta = -.30$, $SE = .09$, BCa 95% CI [-.48, -.13], $p = .001$) en tussen opvoedstress en ouderlijke emotionele ondersteuning (pad b; $\beta = -.17$, $SE = .08$, BCa 95% CI [-.33, -.02], $p = .029$). Tegengesteld aan de verwachtingen bleek er echter geen direct effect van de zelfregulatievaardigheden van peuters op ouderlijke emotionele ondersteuning (pad c; $\beta = .03$, $SE = .11$, BCa 95% CI: [-.19, .24], $p = .812$). Daarentegen was er zoals verwacht wel een significant indirect effect van peuters hun zelfregulatievaardigheden op ouderlijke emotionele ondersteuning (pad c'; $\beta = .05$, BCa 95% CI: [.01, .13]). Zodoende kan er gesproken worden van volledige mediatie (Hayes, 2013).

Figuur 1.

Mediatie model voor het verband tussen zelfregulatievaardigheden, emotionele ondersteuning en opvoedstress.

Noot. Met Regressie coëfficiënten (β), Standaarderror (SE), significantieniveau (p) en Bias-Corrected accelerated (BCa)

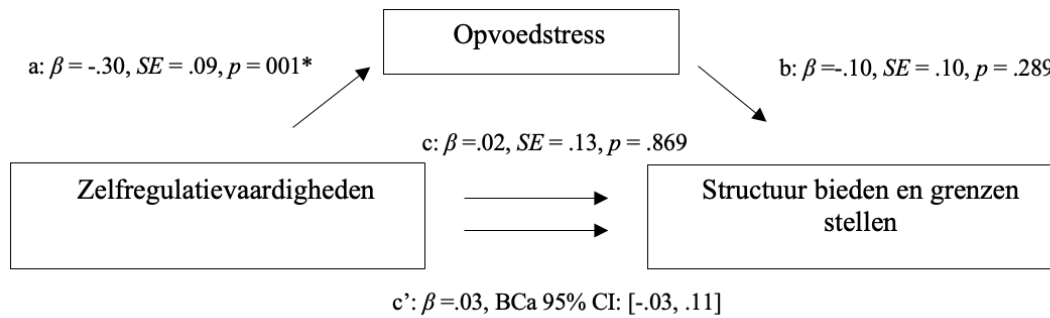
Zelfregulatievaardigheden en structuur en grenzen stellen: de mediatie van opvoedstress

Bij de tweede mediatieanalyse bleek zoals verwacht een negatieve samenhang tussen de zelfregulatievaardigheden van kinderen en opvoedstress (pad a; $\beta = -.30$, $SE = .09$, BCa 95% CI [-.48, -.13], $p < .001$). Tegen de verwachtingen in werd er geen samenhang gevonden tussen opvoedstress en structuur en grenzen stellen (pad b; $\beta = -.10$, $SE = .10$, BCa 95% CI: [-.29, .09], $p = .289$). Tegengesteld aan de verwachtingen bleek er ook geen samenhang tussen de zelfregulatievaardigheden van kinderen en structuur en grenzen stellen (pad c; $\beta = .02$, $SE = .13$, BCa 95% CI: [-.24, .28], $p = .869$). Daarnaast bleek er ook geen indirect effect te zijn wanneer opvoedstress meegenomen werd binnen de relatie tussen de

zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen stellen (pad c': $\beta = .03$, BCa 95% CI: [-.03, .11]). Zodoende werd zowel partiele als volledige mediatie uitgesloten (Hayes, 2013).

Figuur 2.

Mediatie model voor het verband tussen zelfregulatievaardigheden, structuur en grenzen stellen steun en opvoedstress.

Noot. Met Regressie coëfficiënten (β), Standaarderror (SE), significantieniveau (p) en Bias-Corrected accelerated (BCa)

Discussie

Het doel van het huidige onderzoek was om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen zelfregulatievaardigheden van peuters (36 maanden oud) en het opvoedgedrag van moeders. Daarnaast is er gekeken of dit verband verklaard kon worden door de mate van opvoedstress. Uit het huidige onderzoek is gebleken dat de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters op emotionele ondersteuning volledig verklaard wordt door de mate van opvoedstress. Echter bleek de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen stellen niet verklaard te worden door de mate van opvoedstress. Zoals verwacht werd een significant negatief verband tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedstress gevonden, maar niet tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen stellen. Daarnaast werd geen verband gevonden tussen opvoedstress en structuur bieden en grenzen stellen.

Ten eerste bleek dat in overeenstemming met de hypothese de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en emotionele ondersteuning volledig verklaard werd door opvoedstress. Peuters met gebrekkige zelfregulatievaardigheden vertonen vaker driftbuien en ongehoorzaam gedrag (Verhoeven et al., 2019), waardoor deze ouders vaker geïrriteerd, gefrustreerd en overstuurd raken (Anthony et al., 2005; Briggs-Gowan et al., 2001, Belsky, 1984) en het aannemelijk is dat ouders een hogere mate van opvoedstress ervaren. De hogere mate van opvoedstress kan ertoe leiden dat ouders minder geduldig en behulpzaam

zijn, wat resulteert in minder emotionele ondersteuning voor het kind. Bevindingen van het huidige onderzoek zijn in lijn met eerder onderzoek dat een positieve samenhang vond tussen enerzijds zelfregulatievaardigheden van peuters en de mate van emotionele ondersteuning door ouders (Hofstee et al., 2022; Fung & Chung, 2019; Gabler et al., 2018; Verhoeven et al., 2010). Anderzijds ook tussen de mate van opvoedstress en emotionele ondersteuning van ouders (Smith & Stephens, 2018; de Maat et al., 2021; Gabler et al., 2018; Olson et al., 2005). Daarnaast bleek zoals verwacht de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedstress ook significant, hetgeen ook overeenkomt met bevindingen uit eerder onderzoek (Efstratopoulou et al., 2022; Williford et al., 2006).

Tegengesteld aan de hypothese is er niet gevonden dat opvoedstress de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen stellen verklaarde. Zo is er tegen de verwachtingen in geen verband gevonden tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en structuur bieden en grenzen geven en tussen opvoedstress en structuur bieden en grenzen stellen. Mogelijk zou dit verklaard kunnen worden doordat opvoedstress en gebrekkige zelfregulatievaardigheden van peuters bij ouders een verschillend effect hebben op de mate van structuur bieden en grenzen stellen. In lijn met de hypothesen zouden sommige ouders wellicht minder structuur bieden en grenzen stellen terwijl andere ouders mogelijk juist strikter en consequenter worden in het bieden van structuur en grenzen stellen als gevolg van opvoedstress of gebrekkige zelfregulatievaardigheden van peuters. Deze tegenoverstelde reacties van ouders op opvoedstress en gebrekkige zelfregulatievaardigheden van peuters zou zodoende eraan bijgedragen kunnen hebben dat er geen effect gevonden is voor beide verbanden. Dit wordt eveneens bevestigd door literatuur gezien kinderen met gebrekkige zelfregulatievaardigheden op den duur strenger ouderschap uitlokken (Deater-Deckard, 2004).

Een sterke kant van dit onderzoek is dat het huidige onderzoek voor de eerste keer heeft gekeken naar de verklarende rol van opvoedstress binnen de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en opvoedgedrag. Ten tweede onderscheidt het onderzoek zich door het opvoedgedrag te meten door middel van ouder-kind interactietaken in plaats van vragenlijsten. Hierdoor is het opvoedgedrag gemeten tijdens taken die lijken op dagelijkse interacties tussen moeders en hun kind, wat een betere weergave van de werkelijkheid geeft. Als laatste zijn er meetinstrumenten met sterke psychometrische kwaliteit gebruikt. Dit verhoogt de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten.

Hoewel het huidige onderzoek belangrijke inzichten biedt zijn er ook enkele limitaties. Ten eerste bestond de steekproef voornamelijk uit hoogopgeleide moeders van

Nederlandse afkomst met een gemiddelde of hoge sociaaleconomische status (SES). Dit beperkt de generaliseerbaarheid van de bevindingen naar andere populaties, zoals andere etnische groepen, vaders en gezinnen met een lage SES. Bovendien is bekend dat gezinnen met een lage SES vaak meer stressoren ervaren (Derguy et al., 2016) die mogelijk van invloed zijn op de mate van opvoedstress en het opvoedgedrag. Ten tweede bestond er een gebrek aan variantie op de variabelen, welke hoogstwaarschijnlijk verklaard kan worden door de steekproefkenmerken. De steekproef bestond namelijk enkel uit moeders die relatief competent bleken te zijn in emotionele ondersteuning bieden en structuur bieden en grenzen stellen en zij relatief lage scores op opvoedstress behaalden. Daarnaast bestond de steekproef uit kinderen die doorgaans over adequate zelfregulatievaardigheden beschikten. Het is daarom belangrijk om in vervolgonderzoek een meer gevarieerde steekproef te gebruiken. Ten derde is een andere implicatie van het huidige onderzoek het hoge percentage missende data. Dit percentage lag per variabele namelijk tussen de 13 en 24%. Vanwege dit hoge percentage en de imputatie van de mediaan of het gemiddelde kan dit de statistische analyses beïnvloeden en maakt de resultaten minder betrouwbaar. Als laatste is het cross-sectioneel design van het onderzoek een beperking doordat de richting van de effecten tussen de variabelen niet onderzocht kon worden. Uit onderzoek blijkt namelijk dat zelfregulatievaardigheden niet alleen van invloed zijn op opvoedgedrag van ouders, maar dat opvoedgedrag ook de zelfregulatievaardigheden beïnvloedt (Verhoeven et al., 2010; Kiff et al., 2011; Sameroff, 1975).

De bevindingen van dit onderzoek hebben implicaties voor de praktijk waarbij de huidige inzichten gebruikt kunnen worden binnen bestaande of te ontwikkelen interventies gericht op het verminderen van opvoedstress en het bevorderen van adequaat opvoedgedrag. Interventies kunnen zich richten op enerzijds technieken om de zelfregulatievaardigheden van kinderen te bevorderen. Anderzijds is het van belang om ouders te ondersteunen bij het ontwikkelen van positieve en responsieve opvoedgedragingen en het verminderen van opvoedstress. Hierbij kan gedacht worden aan het vergroten van de kennis, vaardigheden en het sociaal netwerk van ouders zodat ze meer ondersteuning ervaren binnen de opvoeding.

Concluderend heeft het huidige onderzoek aangetoond dat opvoedstress een verklarende rol speelt in de relatie tussen zelfregulatievaardigheden van peuters en emotionele ondersteuning door moeders. De bevindingen uit het huidige onderzoek bieden aanknopingspunten voor interventies om opvoedstress te verminderen en positief opvoedgedrag te bevorderen.

Literatuur

- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development, 14*(2), 133–154. <https://doi.org/10.1002/icd.385>
- Bayer, J. K., Sanson, A., & Hemphill, S. A. (2006). Parent influences on early childhood internalizing difficulties. *Journal of Applied Developmental Psychology, 27*(6), 542–559. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2006.08.002>
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development, 55*(1), 83. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Boudreault-Bouchard, A., Dion, J., Hains, J. C., Vandermeersch, J., Laberge, L., & Perron, M. (2013). Impact of parental emotional support and coercive control on adolescents' self-esteem and psychological distress: Results of a four-year longitudinal study. *Journal of Adolescence, 36*(4), 695–704. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.05.002>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- Bridgett, D. J., Burt, N. M., Edwards, E. E., & Deater-Deckard, K. (2015). Intergenerational transmission of self-regulation: A multidisciplinary review and integrative conceptual framework. *Psychological Bulletin, 141*(3), 602–654. <https://doi.org/10.1037/a0038662>
- Briggs-Gowan, M. J., Carter, A. S., Skuban, E. M., & Horwitz, S. M. (2001). Prevalence of Social-Emotional and Behavioral Problems in a Community Sample of 1- and 2-Year-

- Old Children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(7), 811–819. <https://doi.org/10.1097/00004583-200107000-00016>
- Brownell, C. A., & Kopp, C. B. (2007). *Socioemotional Development in the Toddler Years: Transitions and Transformations*. Guilford Press.
- Cooke, J. E., Kochendorfer, L. B., Stuart-Parrigon, K. L., Koehn, A. J., & Kerns, K. A. (2019). Parent–child attachment and children’s experience and regulation of emotion: A meta-analytic review. *Emotion*, 19(6), 1103–1126. <https://doi.org/10.1037/emo0000504>
- COTAN. (1996). *Beoordeling Nijmeegse Ouderlijke Stress Index*. <https://www-cotandocumentatie-nl.proxy.library.uu.nl/beoordelingen/b/14411/nijmeegse-ouderlijke-stress-index/>
- Cuevas, K., & Bell, M. A. (2011). EEG and ECG from 5 to 10 months of age: Developmental changes in baseline activation and cognitive processing during a working memory task. *International Journal of Psychophysiology*, 80(2), 119–128. <https://doi.org/10.1016/j.ijpsycho.2011.02.009>
- De Brock, A. J. L. L., Vermulst, A. A., Gerris, J. R. M., & Abidin, R. R. (1992). *NOSI. Nijmeegse Ouderlijke Stress Index. Experimentele versie*. Swets en Zeitlinger.
- De Maat, D. A., Jansen, P. W., Prinzie, P., Keizer, R., Franken, I. H., & Lucassen, N. (2021). Examining Longitudinal Relations Between Mothers’ and Fathers’ Parenting Stress, Parenting Behaviors, and Adolescents’ Behavior Problems. *Journal of Child and Family Studies*, 30(3), 771–783. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01885-0>
- Deater-Deckard, K. (2004). *Parenting Stress*. Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/yale/9780300103939.001.0001>
- Derguy, C., M’Bailara, K., Michel, G., Roux, S., & Bouvard, M. (2016). The Need for an Ecological Approach to Parental Stress in Autism Spectrum Disorders: The Combined

- Role of Individual and Environmental Factors. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(6), 1895–1905. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2719-3>
- Efstratopoulou, M., Sofologi, M., Giannoglou, S., & Bonti, E. (2022). Parental Stress and Children's Self-Regulation Problems in Families with Children with Autism Spectrum Disorder (ASD). *Journal of Intelligence*, 10(1), 4. <https://doi.org/10.3390/jintelligence10010004>
- Erickson, M. F., Sroufe, L. A., & Egeland, B. (1985). The Relationship between Quality of Attachment and Behavior Problems in Preschool in a High-Risk Sample. *Monographs of The Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 147. <https://doi.org/10.2307/3333831>
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society*. W W Norton & Co.
- Fleiss, J. L. (1986). *The design and analysis of clinical experiments*. Willey.
- Fung, W. K., & Chung, K. C. (2021). The roles of social mastery motivation and parental response in preschoolers' vocabulary knowledge and self-regulation. *Early Child Development and Care*, 191(1), 21–35. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1596902>
- Gabler, S., Kungl, M. T., Bovenschen, I., Lang, K., Zimmermann, J., Nowacki, K., Kliewer-Neumann, J., & Spangler, G. (2018). Predictors of foster parents' stress and associations to sensitivity in the first year after placement. *Child Abuse & Neglect*, 79, 325–338. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.02.009>
- Goodman, S. H., Rouse, M. N., Connell, A. M., Broth, M. R., Hall, C., & Heyward, D. (2011). Maternal Depression and Child Psychopathology: A Meta-Analytic Review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14(1), 1–27. <https://doi.org/10.1007/s10567-010-0080-1>

- Grolnick, W. S., & Pomerantz, E. M. (2009). Issues and Challenges in Studying Parental Control: Toward a New Conceptualization. *Child Development Perspectives*, 3(3), 165–170. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2009.00099.x>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. Guilford Press.
- Hofstee, M., Huijding, J., Cuevas, K., & Deković, M. (2022). Self-regulation and frontal EEG alpha activity during infancy and early childhood: A multilevel meta-analysis. *Developmental Science*, 25(6). <https://doi.org/10.1111/desc.13298>
- Hutchison, L. A., Feder, M., Abar, B., & Winsler, A. (2016). Relations between Parenting Stress, Parenting Style, and Child Executive Functioning for Children with ADHD or Autism. *Journal of Child and Family Studies*, 25(12), 3644–3656. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0518-2>
- Karreman, A., Van Tuijl, C., Van Aken, M. A. G., & Deković, M. (2006). Parenting and self-regulation in preschoolers: a meta-analysis. *Infant and Child Development*, 15(6), 561–579. <https://doi.org/10.1002/icd.478>
- Kiff, C. J., Lengua, L. J., & Zalewski, M. (2011). Nature and nurturing: parenting in the context of child temperament. *Clinical Child and Family Psychology Review*. <https://doi.org/10.1007/s10567-011-0093-4>
- Landry, S. H., & Smith, K. (2010). Early Social and Cognitive Precursors and Parental Support for Self-Regulation and Executive Function: Relations from Early Childhood into Adolescence. In B. W. Sokol, U. Müller, J. I. M. Carpendale, A. R. Young, & G. Iarocci (Eds.), *Self and social regulation: Social interaction and the development of social understanding and executive functions* (pp. 385–417). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195327694.003.0016>

- Little, R. J. A. (1988). A Test of Missing Completely at Random for Multivariate Data with Missing Values. *Journal of the American Statistical Association*, 83(404), 1198–1202.
<https://doi.org/10.1080/01621459.1988.10478722>
- Lorber, M. F. (2012). The role of maternal emotion regulation in overreactive and lax discipline. *Journal of Family Psychology*, 26(4), 642–647.
<https://doi.org/10.1037/a0029109>
- Mackler, J. M., Kelleher, R., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2015). Parenting Stress, Parental Reactions, and Externalizing Behavior From Ages 4 to 10. *Journal of Marriage and Family*, 77(2), 388–406.
<https://doi.org/10.1111/jomf.12163>
- Marvin, R. S., Cooper, G., Hoffman, K., & Powell, B. (2002). The Circle of Security project: Attachment-based intervention with caregiver-pre-school child dyads. *Attachment & Human Development*, 4(1), 107–124. <https://doi.org/10.1080/14616730252982491>
- McCune, M. (2010). Developing symbolic abilities. In *Symbolic Transformation: The Mind in Movement Through Culture and Society* (pp. 173–192). Routledge Press.
- Morgan, E. R., Robinson, D., & Aldridge, J. (2002). Parenting stress and externalizing child behaviour. *Child & Family Social Work*, 7(3), 219–225.
<https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2002.00242.x>
- Musil, C. M., Warner, C., Yobas, P. K., & Jones, S. (2002). A Comparison of Imputation Techniques for Handling Missing Data. *Western Journal of Nursing Research*, 24(7), 815–829. <https://doi.org/10.1177/019394502762477004>
- Neece, C. L., Green, S. A., & Baker, B. D. (2012). Parenting Stress and Child Behavior Problems: A Transactional Relationship Across Time. *American journal on intellectual and developmental disabilities*, 117(1), 48–66.
<https://doi.org/10.1352/1944-7558-117.1.48>

- Olson, S. L., Sameroff, A. J., Kerr, D. J., López, N. J., & Wellman, H. M. (2005). Developmental foundations of externalizing problems in young children: The role of effortful control. *Development and Psychopathology*, *17*(01).
<https://doi.org/10.1017/s0954579405050029>
- Onland-Moret, N. C., Buizer-Voskamp, J. E., Albers, M. E., Brouwer, R. M., Buimer, E. E., Hessels, R. S., De Heus, R., Huijding, J., Junge, C., Mandl, R. C., Pas, P., Vink, M., Van Der Wal, J. J., Pol, H. E. H., & Kemner, C. (2020). The YOUth study: Rationale, design, and study procedures. *Developmental Cognitive Neuroscience*, *46*, Article 100868. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2020.100868>
- Parent, M. C. (2013). Handling Item-Level Missing Data. *The Counseling Psychologist*, *41*(4), 568–600. <https://doi.org/10.1177/0011000012445176>
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermanns, J. M. A., Peetsma, T., & Van Den Wittenboer, G. (2008). Parenting Style as a Mediator Between Children’s Negative Emotionality and Problematic Behavior in Early Childhood. *Journal of Genetic Psychology*, *169*(3), 209–226. <https://doi.org/10.3200/gntp.169.3.09-226>
- Potharst, E. S., Zeegers, M. A. J., & Bögels, S. M. (2021). Mindful With Your Toddler Group Training: Feasibility, Acceptability, and Effects on Subjective and Objective Measures. *Mindfulness*, *12*(2), 489–503. <https://doi.org/10.1007/s12671-018-1073-2>
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, *40*(3), 879–891. <https://doi.org/10.3758/brm.40.3.879>
- Puff, J., & Renk, K. (2014). Relationships Among Parents’ Economic Stress, Parenting, and Young Children’s Behavior Problems. *Child Psychiatry & Human Development*, *45*(6), 712–727. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0440-z>

- Putnam, S. P., Gartstein, M. A., & Rothbart, M. K. (2006). Measurement of fine-grained aspects of toddler temperament: The Early Childhood Behavior Questionnaire. *Infant Behavior & Development, 29*(3), 386–401.
<https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2006.01.004>
- Putnam, S. P., & Rothbart, M. K. (2006). Development of Short and Very Short Forms of the Children's Behavior Questionnaire. *Journal of Personality Assessment, 87*(1), 102–112. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8701_09
- Richter, N., & Reck, C. (2013). Positive maternal interaction behavior moderates the relation between maternal anxiety and infant regulatory problems. *Infant Behavior & Development, 36*(4), 498–506. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2013.04.007>
- Rochelle, T. L., & Cheng, H. C. (2016). Parenting Practices and Child Behaviour Problems in Hong Kong: Knowledge of Effective Parenting Strategies, Parenting Stress, and Child-Rearing Ideologies. *Child Indicators Research, 9*(1), 155–171.
<https://doi.org/10.1007/s12187-015-9311-9>
- Sameroff, A. J. (1975). Transactional Models in Early Social Relations. *Human Development, 18*(1–2), 65–79. <https://doi.org/10.1159/000271476>
- Schulman, C. (2016). *Research and practice in infant and early childhood mental health*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-31181-4>
- Shea, S., & Coyne, L. W. (2011). Maternal Dysphoric Mood, Stress, and Parenting Practices in Mothers of Head Start Preschoolers: The Role of Experiential Avoidance. *Child & Family Behavior Therapy, 33*(3), 231–247.
<https://doi.org/10.1080/07317107.2011.596004>
- Smith, C. L., & Stephens, A. (2018). Maternal Stress and Sensitivity: Moderating Effect of Positive Affect. *Parenting: Science and Practice*.
<https://doi.org/10.1080/15295192.2018.1405699>

- Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7(4), 349–367.
<https://doi.org/10.1080/14616730500365928>
- Stack, D. M., Serbin, L. A., Enns, L. N., Ruttle, P. L., & Barrieau, L. E. (2010). Parental Effects on Children’s Emotional Development Over Time and Across Generations. *Infants and Young Children*, 23(1), 52–69.
<https://doi.org/10.1097/iy.0b013e3181c97606>
- Tang, L., Hruska, V., WL, D., MA, & Haines, J. (2021). Parenting under pressure: stress is associated with mothers’ and fathers’ media parenting practices in Canada. *Journal of Children and Media*, 15(2), 233–248.
<https://doi.org/10.1080/17482798.2020.1765821>
- Tiberio, S. S., Capaldi, D. M., Kerr, D. J., Bertrand, M., Pears, K. C., & Owen, L. D. (2016). Parenting and the development of effortful control from early childhood to early adolescence: A transactional developmental model. *Development and Psychopathology*, 28(3), 837–853. <https://doi.org/10.1017/s0954579416000341>
- Verhoeven, M., Deković, M., Boddien, D. H. M., & Van Baar, A. L. (2017). Development and initial validation of the comprehensive early childhood parenting questionnaire (CECPAQ) for parents of 1–4 year-olds. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(2), 233–247. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1182017>
- Verhoeven, M., Hartel, P. H., Van Aken, C., Deković, M., & Van Aken, M. A. G. (2010). Parenting and children’s externalizing behavior: Bidirectionality during toddlerhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1), 93–105.
<https://doi.org/10.1016/j.appdev.2009.09.002>

- Verhoeven, M., Van Baar, A. L., & Deković, M. (2019). Parenting Toddlers. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (pp. 56–80). Routledge/Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780429440847-2>
- Williford, A. P., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2007). Predicting Change in Parenting Stress Across Early Childhood: Child and Maternal Factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(2), 251–263. <https://doi.org/10.1007/s10802-006-9082-3>

Bijlage 1 Beschrijving van de ouder-kind interactietaken

Tabel 2.

Beschrijving van de ouder-kind interactietaken

Subtaak	Beschrijving
Vrij spel	Gedurende het vrije spel kregen moeders de instructie om vrij met hun kind te spelen. Daarbij konden moeders gebruik maken van het aanwezige leeftijdsadequaat speelgoed dat was uitgestald. Voor alle kinderen werd hetzelfde speelgoed gebruikt. Tijdens het spel mochten de moeders speelgoed uitkiezen en verwisselen.
Gestructureerd spel	Bij de gestructureerde deeltaak kregen moeders de opdracht om hun kind te helpen bij het voltooien van minstens drie puzzels. Moeders mochten daarbij de puzzel of de arm van hun kind niet aanraken.
Boek lezen	Voor de subtaak boek lezen kregen moeders de opdracht om een boek voor te lezen aan hun kind. Dit boek was passend bij de leeftijd van het kind.
Opruimen	Voor de subtaak opruimen kregen moeders de opdracht om samen met hun kind het speelgoed op te ruimen.